

Оксана

СПОМИНИ ЛЬВОВ'ЯНКИ

В малій Залі Музичного Інституту ім. Лисенка у Львові відбувався курс танців для гімназіальної молоді. Мама сиділа під стінами, із щасливими усмішками приглядалась нашим першим несміливим крокам. Тоді я познайомилася із 16-тилітнім симпатичним блондином Романом Шухевичем, який мені подобався, як живий, дотепний і добре вихований юнак. Він не належав до тих хлопців, які провадять нецікаві розмови, переливаючи з пустого в порожнє. Дуже часто оповідав, як він до півночі читає, бо вдень замало часу.

«Ми мусимо гартувати спортом тіло, але, що найважливіше, здобувати знання, вчитись чужих мов і вправляти сильну волю», — казав він.

Мені дуже імпонував цей серйозний і енергійний хлопець, що умів також дотепно пожартувати.

«Оксано, поки скажеш щось невдалого, порахуй до ста», — глузував він із мене.

Роман був також здібним піаністом. Пригадую, як він публічно грав Скерцо-моль Шопена із великим успіхом. Я йому сердечно гратулювала, а він мені відповів те, чого я ніколи не забуду: «Я не стараюсь бути фаховим піаністом, це було б і не можливе для мене спокійно вправлятися на фортепіяні, коли я знаю, що навкруги діється з нашим народом. Не раз уночі я не можу заснути, коли бачу перед собою повні докору погляди наших тисячних жертв за ґратами. Не думай, що це в мене хвилиний настрій романтичного юнака. Я вирішив поставити моє життя для боротьби за нашу самостійну державу. Вже досить підкорення». — Роман стукнув кулаком по столі, і його очі блиснули: — «На нашу багату землю мають апетит нахабні наїзники. Ми ж маємо занадто м'яке серце і швидко віримо в обіцянки ворожих дипломатів. Але це мусить змінитись!»

Завзятий бойовик Петро часто приходив до нашого дому. Він не раз прохав моїх батьків, щоб вони звільнили одну кімнату на кілька годин для конференції. Багато пізніше я довідалась, що на таких сходинах бував у нас також: полк. Коновалець. Одного разу ввечері прийшов до нас Петро і шепнув мені, щоб я вийшла на вулицю, бо він має мені щось дуже важливе сказати. Я вийшла, а за хвилину з'явився Петро. Із його серйозного і сконцентрованого обличчя я догадувалась, що мусить бути справді щось незвичайного. «Ідемо в бічну вуличку», — сказав він коротко. Ми підійшли до ліхтаря, під яким стояв якийсь пан.

«Панно Оксано, — сказав Петро, — цей молодець має бути вашим нареченим. О тій і тій годині ви ходили на прохід, говорили про кохання. Іде про алібі. Зрозуміли?»

Таємний молодий пан мав гарні темні очі. В його рухах було щось зденероване. Я зрозуміла, що говорилось щось важливе і страшне, але не сміла питатись забагато. На другий день, коли я йшла до школи, зауважила на вулиці мого батька, що йшов поволі і читав напружено польську газету. Я підбігла до нього і зауважила його сильне схвилювання. Він опановано оглядався, чи нема кого небажаного за нами, і шепнув: «Куратора Собінського забито. Актентатників не знайшли». Далі додав: «Дай Боже, щоб наших не знайшли».

Невдовзі потім Петро попрохав мене занести дуже важливу течку в одне місце і казав, що було б добре, якби я перейшлася з Романом і пішла до нього на Косинерську вулицю. Його мама, ясна блондинка з доброю усмішкою, привітала мене дуже сердечно. Невдовзі потім я йшла з Романом попід руку Академічною вулицею і намагалась

оповідати йому щось веселе, але ввесь час відчувала, що його думки були деінде. Через деякий час я довідалась, що атентат на Собінського був виконаний Романом на наказ УВО, і моя зустріч з «нареченим» була пов'язана з цією акцією.

Роман був для мене ідеалом борця за українську державність. Його мужеська енергія, непохитна воля, бистрий розум, безмежна любов до своєї батьківщини і готовість віддати своє життя для скривдженого народу — всі ці прикмети набрали свого оформлення у фанатика-революціонера, правдивого героя, що був покликаний збудити поневолений нарід до великого зриву. Роман відзначався також непересічною інтелігенцією і тонким відчуттям кожної ситуації. Якщо ж його хтось хвалив, то він поблажливо усміхався і відразу змінював тему. Без пози, природний, все сам собою, хоч був людиною великого формату.

Роман говорить: «Я знаю, що скорше чи пізніше згину від ворожої кулі. Старим я не буду напевне. Я не боюсь за нашу будуччину, коли знаю, що наші засуджені сільські хлопці гинуть з окликом: «Нехай живе Україна». Любов до визвольного змагання є в них більша за любов до особистого життя. Наші горді революціонери заглядають сміливо смерті у вічі. Я відчуваю щораз більшу відповідальність перед найкращими синами українського народу».

Роман не був довгий час у Львові. Несподівано я його зустріла на Цитаделі. Він якраз повернувся з Данцігу, де студював політехніку. «Я не міг витримати, щоб на Різдва Свята не бути в дома. На чужині страшенно тужу за Львовом. Ти собі не уявляєш, як мені серце б'ється, коли наближаюсь до мого коханого міста, а наші сільські ліп'янки зі стріхами не проміняв би на найкращі палаци. Сердечна щирість нашого села не стоїть ні в якому порівнянні із холодною вирахованістю і тверезим матеріалізмом за кордоном».

«Ромцю! — стала я глузувати з нього, — як там виглядають серцеві справи? Чи не залюбився вже в облізлій німці або вимальованій польці?»

«Вони всі чужі для мене», — відповів Роман одверто й поважно. — «Ти собі не уявляєш, наскільки вище стоять українки від чужинок. Наші мають почуття самопошани і вміють гідно себе тримати в кожній ситуації. А ті там ...» — Роман махнув рукою.

«Оксано, — продовжував, — для мене не має кращого образу, як наші гімназистки тягнуть возик з горщиками, що в них обід для наших політичних в'язнів. Смілим, певним кроком ступають вони по середині вулиці, горді, що якраз їх вибрав комітет політичних в'язнів для такої функції. Бідні, стоять не раз годинами під «Бигідками», затривожені, чи приймуть нині польські в'язничні урядники їжу, чи ні».

Для нас, молодих дівчат, Роман був великим авторитетом. Було самозрозумілим, що кожна заувага, порада чи наказ його є правильні. Що за досвід у такого молодого бойовика! Що за зріле знання людей! Наприклад: «Не втаємничуйте Міри до тієї справи, бо вона на поліційних допитах напевне заломиться». Або: «Лідка чудово надається для підшукування квартири для бойовиків». Або: «Сконтактуйте мене з Влодком, бо відчуваю інтуїтивно, що ми будемо розумітись».

По довгому часі Роман прийшов до нас, коли ми вже жили в іншому місці. Це був час найбільших успіхів Гітлера.

Ми його питали про його думку щодо теперішньої політичної ситуації. Роман, якого обличчя за останніх років стало ще енергійнішим, сказав, що Гітлер — півінтелігент,

зарозумілий «юберменш» і дуже короткозорий. Українські селяни цілували руки німецьким воякам, бо вважали їх за визволителів від страшного большевицького раю. Але Гітлер їх брутально відкинув. Він іде через Україну до Москви, а не з Україною. «Нур фюр дойче», і виголодження українських полонених викінчать його. Українці мусять безкомпромісово боротись проти Гітлера і проти Сталіна. Свободи ніхто не подарує. Твориться у підпіллі українська армія. Кожний мусить, як уміє, прислужитися українській справі. Боротьба не буде легкою, але будуччина належить життєздатному українському народові.

Роман говорив ще багато в цьому дусі, а ми все більше переконувались, що він є ідеалом українського вождя. Він вмів переносити свій бойовий запал на оточення. Нам здавалось, що коли б нас закликав до своїх скритків по лісах, то й ми пішли б туди, де тисячі нашої інтелігенції, разом із сільськими хлопцями, присягнули: «Свобода або смерть».

Тоді я бачила Романа останній раз.

***Оксана. Спомин львов'янки // Український Самостійник. – 1950. – Ч. 49.
Пер. за: Визвольний шлях. – 1970.– Кн. 3 (264) – С. 331-334.***

реклама: [весільний кортеж львів](#)